

Edirne İlinde Beslenme Araştırması I

I. Genel Bilgiler, Ağırlık ve Boy Ölçüleri

*Dr. Ayşe Uzel * / Sevinç Yücecian ** / Türkân Ekinciler *** /
Vahide Özbayer *****

Giriş

Toplum için, gerçekçi beslenme plânlarının yapılabilmesi, beslenme sorunlarının, sorunların nedenlerinin ve kaynakların bilimsel olarak ortaya konmasını gerektirir. Beslenme sorunları bir yönden sağlık, diğer yönden sosyo-ekonomik ve kültürel 'durumlarla yakından ilgilidir. Bir toplumun veya gurubun beslenme şekli, o toplum veya gurubun sosyo-ekonomik ve kültürel yapısında etkilenir. O toplum veya gurubun beslenme şekli ise, çeşitli sağlık sorunlarına yol açar. Bu bakımdan toplumun beslenme durumu araştırılırken bu faktörlerin hepsi birlikte ele alınır.

Bugüne kadar Hacettepe Üniversitesi Beslenme ve Diyetetik Bölümü ile Hıfzıssıhha Okulunun işbirliği ile, İç Anadolu^{1,2} Doğu Karadeniz³ ve Güney Doğu Anadolu⁴ bölgelerinde beslenme araştırmaları yapılmıştır. Bu araştırma ise, olanaklarımız içerisinde ülkemizin Marmara Bölgesinin beslenme durumu ve beslenme ile ilgili çeşitli faktörler üzerinde bilgi toplayarak, verileri değerlendirip, beslenme ile uğraşanlara yardımcı olmak amacı ile plânlanıp yürütülmüştür.

Araştırma Yöntemi ve Araçları

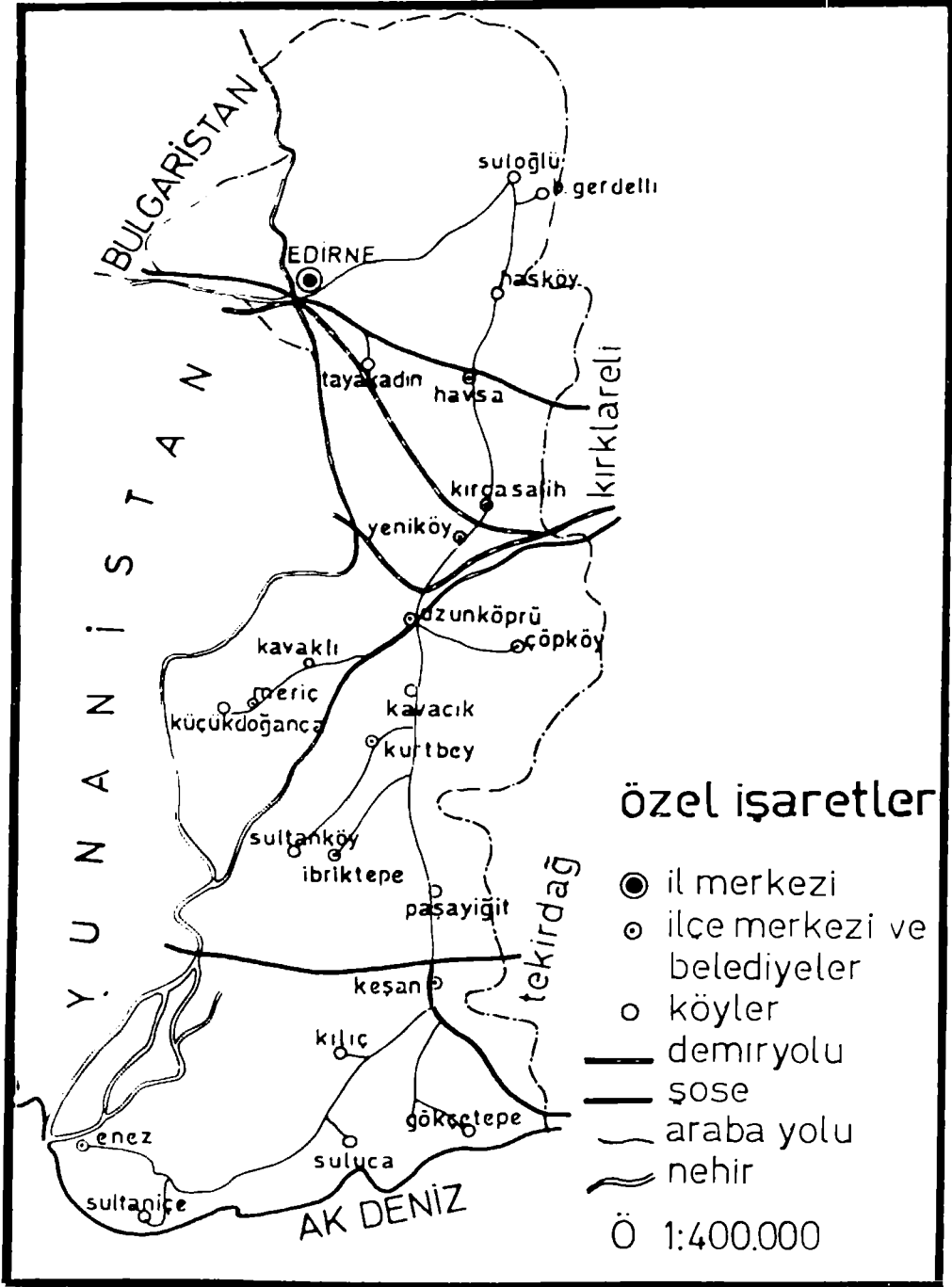
Bu araştırma için şimdiye kadar bu konuda çalışılmamış, aynı zamanda sağlık örgütünün olanaklarından yararlanılabilecek bir bölge düşünülmüştür. Bu koşullara uyduğu için Edirne ili araştırma yeri olarak seçilmiştir. Araştırmanın yapıldığı Edirne ili ve araştırma yerleri Şekil 1 de gösterilmiştir.

* Hacettepe Üniversitesi Beslenme ve Diyetetik Bölümü Öğretim Üyesi.

** Hacettepe Üniversitesi Beslenme ve Diyetetik Bölümü Öğretim Görevlisi.

*** Hacettepe Üniversitesi Beslenme ve Diyetetik Bölümü Öğretim Görevlisi.

**** Hacettepe Üniversitesi Beslenme ve Diyetetik Bölümünde Asistan.

Şekil 1

Edirne ilinde araştırmaya katılan ilçe ve köyler.

Edirne ilinde 1963 yılından beri uygulanan "entegrasyon" tipindeki sağlık hizmeti 1969 da sosyalleştirilmiştir. İlin sağlık örgütü, Edirne, Uzunköprü ve Keşan sağlık gurupları şeklinde düzenlenmiştir. Üç sağlık

gurubunda toplam olarak 19 sağlık ocağı 71 sağlık evi bulunmaktadır. Ayrıca sağlık guruplarına bağlı yataklı tedavi kurumları, sıtma, tüberküloz, ana çocuk sağlığı gibi başkanlıklar da vardır.

Edirne, Uzunköprü ve Keşan, nüfusu 20000 den fazla kentsel özellikte yerleşme yerleridir. Nüfusu 2000 den daha fazla olan yerler, kentle köy arası, daha küçük yerler ise, köysel özelliktedir.

Araştırma için sağlık örgütünce uygun görülen her üç özellikteki yerleşme yerlerinden gelişigüzel örnekleme yöntemine göre, birinci guruptan Edirne, Uzunköprü, Keşan ikinci gruptan Havsa, Kırçasalılı, Yeniköy, Çöpköy, Kurtbey, Meriç, İbriktepe ve Enez, üçüncü gruptan ise Şekil 1 de görüldüğü gibi 13 köy seçilmiştir. Araştırma için seçilen her bir yerleşme yerinde sağlık örgütünce saptanmış hane listesinden gelişigüzel yöntemle yerleşme yerinin kalabalıklığına göre önceden ayrılmış sayıda aile denek olarak seçilmiştir. Bu seçim yalnız 0-6 yaş çocuğu olan aileler arasında yapılmıştır. Evde bulunmayan veya araştırmaya katılmak istemeyen aileler yerine yedekleri alınarak toplam 600 aile denek olarak seçilmiştir. Bu ailelerden yalnız 1 tanesi araştırmayı yarıda bırakmıştır. Araştırmada bilgilerin toplanmasında, öğretim görevlilerinin denetimi altında, Hacettepe Üniversitesi Beslenme ve Diyetetik ve Çocuk gelişimi ve Eğitimi bölümleri son sınıf öğrencileri çalışmışlardır. Öğrenciler üç hafta süre ile gündüz ve gece araştırma yerlerinde kalarak sağlık ocağı ve sağlık evi görevlilerinin yardımı ile çalışmalarını yürütmüşlerdir. Sağlık örgütü mensupları, çalışma yerlerinin yöneticileri ve önderleri ile halk; istek ve ilgi ile çalışmayı yapanlarla işbirliği yapmışlardır.

Araştırmada beslenme ile ilgili çeşitli konularda bilgi toplanmıştır:

1. Ailenin yapısı, bileşimi, sosyo-ekonomik durumu,
2. Yemek hazırlama kolaylıkları,
3. Beş günlük besin tüketim durumu,
4. Aile bireylerinin boy ve ağırlık ölçüleri,
5. Aile bireylerinin sağlık durumları ile ilgili şikâyetleri, diyet tedavi usulleri,
6. Çocuk sağlığı ile ilgili hususlar,
7. Çocuk beslenme alışkanlıkları.

Bu konularda bilgi toplamak için önceden soru kâğıtları hazırlanmıştır. Gözlem, soruşturma ve ölçme yöntemleri ile toplanan bilgiler soru kâğıtlarına işlenmiştir.

Bu yazıda evlerin yapısı, bileşimi, sosyo ekonomik ve eğitim durumu, yemek hazırlama kolaylıkları ile ağırlık ve boy ölçüleri ele alınacaktır. Yetişkinlerin ağırlık ve boy ölçüleri istatistiki olarak değerlendirilmiştir.

Şişmanlığın tanımlanmasında hayat sigorta şirketlerinin tablolarından⁵ yararlanılmıştır. Büyüme devresinde olanların ölçüleri ise dünyanın birçok yerinde kullanılmakta olan Amerika Birleşik Devletleri ve Bursa Merinos⁶ büyüme standartlarına göre değerlendirilmiştir.

Bulgular

Ailelerin büyüklüğü ve geçimini sağlayan meslekler Tablo 1 de gösterilmiştir. Ailede ortalama birey sayısı 5.9, tüketim ünite sayısı ise 4.5 dir. Köylerdeki aileler kentsel özellikteki yerlerden daha kalabalıktır. Ailelerin % 32 si çiftçi, % 16 sı esnaf, % 18 i memur, % 13 ü işçidir. Geriye kalan, çiftçilikle ticaret ve işçiliği birlikte yürütmektedirler. Tablo 2 ailelerin gelir durumunu göstermektedir. Aile başına düşen ortalama yıllık gelir 18711 Tl. sıdır. Kentlerdeki aileler köylerdekinden daha çok gelire sahiptirler. Tablo 3; aile reisi ve ev kadınının öğrenim durumlarını göstermektedir. Erkekler arasında okuma yazma bilmiyenlerin oranı % 17 kadınlarda ise % 45 dir. Araştırma kapsamına giren bölgede yüksek öğrenim görmüş ev kadınına çok az sayıda rastlanmıştır. Orta öğrenim görmüş kadınların çoğu öğretmen, ebe ve hemşiredir.

TABLO 1
Ailenin Büyüklüğü ve Mesleği

Gruplar	Aile sayısı	Ailede ortalama birey sayısı	Ailede ortalama tüketim ünite sayısı	Ailenin Geçimini Sağlayan Meslekler					
				Çiftçi	Esnaf	Memur	İşçi	Çiftçi Esnaf	Çiftçi İşçi
1. Kentsel özellikte	182	5.7	4.3	8	63	50	40	7	10
2. Kent-köy arası	193	5.7	4.2	41	25	36	31	36	23
3. Köysel özellikte	224	6.4	4.9	144	6	20	7	20	27
Toplam	599	5.9	4.5	193	94	106	78	63	60
%				32	16	18	13	11	10

Yemek hazırlamada etkisi olan bazı olanakların durumu; Tablo 4 de verilmiştir. Yemek pişirmede kolaylık sağlayan düdüklü tencere, yiyecekleri saklamak için gerekli buz dolabı az sayıda ailelerde vardır. Ailelerin çoğunda yemekler açıkta saklanmaktadır. Özellikle köylerde ailelerin çoğu suyu evden uzaktan taşımaktadırlar. Yine köylerdeki ailelerin çoğu yemeklerini odun ocağında pişirmektedirler.

TABLO 2
Ailenin Gelir Durumu (Aile Başına Yıllık Ortalama)

Gruplar	Meslek Gruplarında gelir						Ortalama
	Çiftçi	Esnaf	Memur	İşçi	Çiftçi esnaf	Çiftçi işçi	
1. Kentsel özellikte	15450	27808	19011	16916	25074	13889	19691
2. Kent-köy arası	17686	17683	13495	13340	34890	18468	19260
3. Köysel özellikte	16156	13550	15451	14450	27611	15875	17182
Ortalama	16431	19680	15986	14902	29192	16077	18711

TABLO 3
Aile Reisi ve Ev Kadınlarının Öğrenim Durumu

Gruplar	Öğrenim Düzeyi									
	Cahil		Okuryazar		İlk öğrt.		Orta öğrt.		yüksek öğrt.	
	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K
1. Kentsel özellikte	28	90	23	43	127	103	42	16	8	1
2. Kent-köy arası	35	125	48	36	142	113	25	5	5	0
3. Köysel özellikte	75	171	78	46	143	98	13	7	6	0
Toplam	138	386	149	125	412	314	80	28	19	1
%	17	45	19	15	52	37	10	3	2	0

TABLO 4
Yemek Pişirme Kolaylıkları

Gruplar	Evde ayrı Mutfağı olanlar		Evde suyu olanlar		Bütan-gazı olanlar		Düd. tencere olanlar		Buz Dolabı olanlar		Tel Dolabı olanlar	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1. Kentsel özellikte	120	66	109	60	134	74	43	24	47	26	88	48
2. Kent-köy arası	131	68	93	48	126	65	12	6	14	7	71	37
3. Köysel özellikte	118	53	29	13	70	31	5	2	5	2	34	15
Genel toplam	369		231		330		60		66		193	
%		62		39		55		10		11		32

Yetişkinlerin ortalama ağırlık ve boy ölçüleri Tablo 5 de verilmiştir. Köylerdeki erkekler genellikle kentlerdekinden biraz daha kısa ve hafiftirler. Kentlerdeki kadınlar köylerdekinden genellikle daha ağır bulun-

TABLO 5
Yetişkinlerde Ağırlık ve Boy Ölçüleri

Gruplar	Erkekler				Kadınlar			
	Ağırlık-Kg. ortalama	S.A	Boy-cm. ortalama	S.A	Ağırlık Kg. ortalama	S.A	Boy-cm. ortalama	S.A.
1. Kentsel özellikte	68.7	5.0	169.0	5.0	61.5	13.0	156.0	6.9
2. Kent-köy arası	69.8	8.5	168.9	6.8	58.2	9.5	155.3	8.5
3. Köysel özellikte	66.0	9.0	168.4	8.3	57.3	9.5	155.1	6.4

muşlardır. Tablo 6 da görüldüğü üzere genellikle şişmanlık; kentlerde köylerden, kadınlar arasında erkeklerden daha sık görülmektedir. Kentlerdeki kadınların % 32 si ciddi olarak (% 25 ve daha yukarı) şişman bulunmuştur.

TABLO 6
Yetişkinlerde Şişmanlık Durumu (Boya göre arzu edilen ağırlıktan % 15 ve daha fazla olmalarına göre)

Gruplar	Ölçülenlerin sayısı		Şişmanlık derecesi				Toplam		%	
	E	K	% 15-25		% 25		E	K	E	K
1. Kentsel	204	255	21	71	10	32	31	103	15	40
2. Kent köy arası	236	293	34	65	6	22	40	87	17	30
3. Köysel	282	316	20	52	0	4	20	56	7	18
Toplam	722	864	75	188	16	58	91	246		
%			10	22	2	7	13	28		

Tablo 7 ve 8, 0-18 yaşındaki erkek ve kızların ağırlık ve boy ölçülerinin Boston standartlarına göre durumunu göstermektedir. İlk altı aydaki ağırlık ve boy ölçüleri genellikle 50 ve daha yukarı percentiller arasında görülmektedir. Altı aydan sonra ise çocukların büyük kısmı 10 ve daha aşağı percentillere düşmektedir. Boy ölçülerindeki düşüklük ağırlıktan daha fazladır.

Sıfır-altı yaşlarındaki çocukların ağırlık ölçüleri Bursa-Merinos standartlarına göre kıyaslandığında çocukların % 27 si malnutrisyonlu olarak bulunmuştur (Tablo 9). Yalnız malnutrisyonun çoğu birinci derecededir.

TABLO 7
0-18 Yaşlarındaki Erkeklerin Ağırlık ve Boy Ölçülerinin Boston (A.B.D) Standartlarına Göre Durumu

Yaşı	Tartılanların sayısı	Ağırlık Percentil						Boy Percentil					
		<3	10	25	50	75	90	<3	10	25	50	75	90
3 ay	20	1	0	2	8	0	9	2	0	1	4	3	10
6 ay	30	9	3	2	6	0	3	8	4	4	3	3	8
9 ay	23	9	5	4	1	2	1	8	3	3	1	3	5
12 ay	37	13	9	9	0	3	3	8	9	3	7	3	7
18 ay	35	21	3	7	4	1	0	28	0	4	1	2	0
24 ay	50	22	2	8	8	4	6	30	6	1	4	6	3
30 ay	15	7	0	2	4	2	0	7	2	1	2	2	1
3 yıl	68	25	15	14	5	4	4	45	8	6	1	3	4
4 yıl	49	22	14	7	2	2	2	37	5	2	2	1	2
5 yıl	64	36	3	10	6	7	2	37	7	8	6	3	3
6 yıl	39	22	6	7	4	0	0	32	3	2	0	0	0
7 yıl	48	24	6	7	6	4	1	30	7	6	2	2	1
8 yıl	46	27	9	9	3	0	0	33	7	5	1	0	0
9 yıl	31	18	6	1	4	2	0	20	5	3	1	1	1
10 yıl	35	17	9	6	1	2	0	29	7	2	1	1	0
11 yıl	24	10	8	2	2	1	1	17	1	3	2	1	0
12 yıl	29	10	5	7	2	4	1	17	1	5	6	1	0
13 yıl	18	10	1	2	3	2	0	12	1	2	2	1	0
14 yıl	24	8	4	3	7	2	0	11	5	2	5	1	0
15 yıl	20	9	2	4	5	0	0	13	3	2	2	0	0
16 yıl	20	4	2	2	11	1	0	9	2	5	4	0	0
17 yıl	22	5	1	3	12	1	0	9	6	5	2	0	0
18 yıl	16	3	2	2	6	3	0	9	3	3	0	1	0
Toplam	763	332	121	120	110	43	33	451	95	78	61	38	45
%		44	16	16	14	6	4	59	12	10	8	5	6

TABLO 8
0-18 Yaşındaki Kızların Ağırlık ve Boy Ölçülerinin Boston (A.B.D) Standartlarına Göre Durumu

yaş	Tartılanların sayısı	Ağırlık Percentil						Boy Percentil					
		<3	10	25	50	75	90	<3	10	25	50	75	90
3 ay	19	4	4	0	4	2	4	5	2	0	8	0	5
6 ay	29	12	3	7	0	3	1	5	7	1	8	1	7
9 ay	10	5	0	3	2	0	0	5	0	2	1	1	1
12 ay	33	12	5	7	6	1	1	10	4	8	5	1	5
18 ay	20	3	10	5	0	1	1	5	4	7	4	0	0
24 ay	61	25	15	12	8	1	1	33	14	7	4	3	0
30 ay	9	3	0	3	2	0	0	2	3	2	2	0	0
3 yıl	53	25	13	5	6	3	1	29	10	8	3	0	4
4 yıl	67	40	21	1	5	0	0	48	11	6	2	1	0
5 yıl	67	15	21	8	20	4	0	45	6	8	6	1	0
6 yıl	44	28	8	5	1	0	1	35	3	3	2	0	2
7 yıl	56	32	17	2	2	2	1	39	5	7	2	2	1
8 yıl	44	227	7	4	2	2	1	32	5	5	2	0	0
9 yıl	44	18	8	9	4	2	0	26	5	3	4	2	1
10 yıl	36	14	10	8	4	0	0	26	5	2	1	1	1
11 yıl	39	15	12	5	5	2	0	26	4	3	4	2	1
12 yıl	35	19	4	6	6	1	4	21	2	8	1	1	1
13 yıl	37	3	9	8	7	1	0	25	5	6	2	0	0
14 yıl	26	10	4	6	3	2	1	16	6	4	0	0	0
15 yıl	15	4	6	0	5	0	0	7	6	2	0	0	0
16 yıl	22	4	5	6	4	2	1	10	2	6	4	0	0
17 yıl	18	2	3	4	4	4	0	12	4	0	1	1	0
18 yıl	31	3	6	12	4	5	1	15	6	5	4	1	0
Toplam	812	324	191	126	104	38	19	471	119	103	70	18	29
		40	24	15	13	5	3	58	15	13	9	2	3

TABLO 9

0-6 Yaş Çocuklarında Malnutrisyon Durumu (Bursa-Merinos Ağırılık Standartlarına Göre)

Tartılan çocuk sayısı	Yaş grupları (ay)														% E K	
	0-12		13-24		25-36		37-48		49-60		61-72		Toplam			
	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K
	110	91	85	81	83	62	49	67	64	67	39	44	430	412		
I° malnut.	9	10	19	27	9	10	13	22	25	11	13	16	88	98	22	
II° malnut.	5	2	5	1	0	2	3	7	3	4	3	2	19	19	5	
III° "	2	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	%02	
Toplam	16	9	26	28	9	12	16	29	28	15	16	21				
Toplam E+K	28		54		21		45		43		34		225			
%		4		6		3		5		5		4		27		

Tartışma

Araştırma kapsamına giren bölgedeki aileler, İç Anadolu köysel bölgesindekilerden daha küçüktür.^{1,2} Edirne ili sağlık örgütü yetkililerince ifade edilen aile plânlaması programının aile kalabalığını etkilediği anlaşılmaktadır. Birçok çiftçi ve esnaf ailesinde birkaç evli çift kardeşler, baba ve anne ile birlikte oturmaktadırlar.

Yalnız baba, anne ve çocuklardan oluşmuş ailelerde çocuk sayısı Kayseri bölgesinden daha azdır.² Genellikle "gezici" veya "çingene" denilen ailelerde çok çocuğa rastlanmaktadır.

Edirne bölgesindeki aileler gelir düzeyi yönünden de İç Anadolu bölgesindekilerden^{1,2} daha iyi durumdadırlar. En yüksek geliri olan aileler çiftçilik yanında ticaret yapanlardır. İncelenen 599 aileden 55 inin yıllık geliri 5000 TL. sından daha az, 31 inin ise 50 000 TL. sından daha yüksektir. Gelir ve aile kalabalığındaki bu farklı durum Edirne bölgesindeki ailelerin İç Anadolu bölgesindekilerden daha iyi yaşama koşullarına sahip olduklarının bir belirtisi sayılabilmektedir. İşçi ailelerinin gelirine dış ülkelerde çalışanların katkısı önemlidir.

Ev kadınları arasında okuma yazma bilmiyenlerin oranı Edirne bölgesinde daha azdır. Öğrenim durumunu ailenin köyde ve kentte oturması da etkilemektedir. Araştırma bölgesinde orta öğrenimi tamamlamış ev kadınlarının sıklığı % 3 bulunmuştur ki bunların çoğu ilk okul öğretmenleri ebe ve hemşirelerdir. Araştırma kapsamına giren bölgede yemekleri saklamak için buz dolabı hemen hemen yalnız kentlerdeki ailelerin bir kısmında bulunmaktadır. Köylerdeki ailelerin çoğu yemek pişirmek için odun ocağı kullanmakta sularını evden uzaktaki çeşmeden

taşımaktadır. Düdüklü tencere de yalnız kentlerdeki bazı ailelerde bulunmaktadır. Çeşitli yerleşme yerlerindeki ailelere yemek hazırlama ve çocuk maması konularında öğütte bulunulurken bu durumlara dikkat edilmesi gerekir.

Araştırma kapsamına giren bölgedeki yetişkinlerin ortalama ağırlık ölçüleri Amerika Birleşik Devletleri⁸ ve İngiltere⁹ deki yetişkinlerin ölçüleri arasında, boy ölçüleri ise 5-6 cm. kadar daha kısadır. Araştırma bölgesinde özellikle kentlerdeki yetişkinler arasında şişmanlık ciddi bir sorun gibi gözükmemektedir. Kadınlar arasında şişmanlık erkeklerden daha sıktır. Bu araştırmanın sonuçları araştırma bölgesindeki çocuklar ve gençlerin büyüme hızının batı ülkelerinden daha düşük olduğunu göstermektedir. Doğumdan altı aya kadar olan çocukların Boston Standartları⁶ ile paralel gidip sonradan aşağı percentillere düşmesi çocukların beslenmesinin büyümeye etkisinin göstergesi olarak düşünülebilir. Ülkemizin başka yerlerinde yapılan araştırmalarda, benzer sonuçlara varılmıştır.^{10,11} Bursa Merinos Standartlarına⁷ göre araştırılan sıfır-altı yaş çocuklarında malnutrisyon sıklığı % 27 olarak bulunmuştur. Aynı standart kullanılarak yapılan değerlendirmelerde malnutrisyon sıklığı Ankara Etimesgut bölgesinde¹ % 25, Güney Doğu Anadolu'da¹² % 38-43, Kayseri bölgesinde² % 32 olarak bulunmuştur. Yalnız araştırma bölgesindeki malnutrisyonun çoğu hafif (1°) dir. Bu durum araştırma kapsamına giren bölgedeki ailelerin çocukları ile daha çok ilgilendiklerini göstermektedir.

Özet ve Sonuç

Edirne ilinin kentsel ve köysel yerleşme yerlerinden örnekleme seçilmiş 599 ailede; beslenme araştırmasının bir bölümü olarak aile yapısı, ailenin sosyo-ekonomik ve eğitimsel durumu ile boy ve ağırlık ölçüleri incelenmiştir.

Ailede ortalama birey sayısı 5.9 dur. Köylerdeki aileler kentlerdekinden daha kalabalıktır. Ailelerin % 53 ü çiftçilikle uğraşmakta yalnız bunların bir kısmı çiftçilik yanında işçilik ve ticaretle yapmaktadır.

Ortalama aile geliri yıllık 18711 TL. kadardır. En düşük gelirli 55 aile yıllık 5000 TL. sından az, en yüksek gelirli 31 aile ise yıllık 50 000 TL. sından daha yüksek gelire sahiptir.

Yetişkinlerde okuma yazma oranı oldukça yüksektir. Ev kadınları arasında okuma yazma bilmiyenlerin oranı % 45 dir. Ailelerin % 62 sinin evinde ayrı mutfak, % 39 unda akarsu, % 55 inde bütan gazı ocağı % 10 unda düdüklü tencere, % 11 inde buz dolabı ve % 32 sinde tel dolap bulunmaktadır. Buz dolabı, düdüklü tencere akarsu daha çok kentlerdeki ailelerde vardır.

Yetişkin erkeklerin ağırlıkları, ortalama, kentlerde 68,7+5.0 kg. kent-köy arası yerlerde 69.8+8.5 kg. köylerde 66.0+9.0 kg. olarak bulunmuştur. Boy uzunlukları ise aynı gruplarda 169.0+5.0 cm. 168.9+6.8 cm. 168.4+8.3 cm. dir.

Yetişkin kadınların ortalama ağırlıkları, kentlerde 61.5+13.0 kg. kent-köy arası yerlerde 58.2+9.5 kg. köylerde 57.5+9.5 kg. olarak bulunmuştur. Kadınların boy uzunlukları ise aynı gruplarda 156.0+6.9 cm. 155.3 +8.5 cm. 155.1+6.4 cm. dir.

Kentlerdeki erkeklerin % 15, kadınların % 40 ı, kent-köy arası yerlerdeki erkeklerin % 17 si kadınların % 30 u şişman olarak bulunmuştur. Köylerde şişmanlık erkeklerde % 7, kadınlarda % 18 dir.

Sıfır-18 yaşlardaki çocuklar ve gençlerden, erkeklerin % 44, kızların % 40 nın ağırlığı, erkeklerin % 59, kızların % 58 inin boy ölçüleri, Boston standartlarının % 5 percentilinde bulunmuştur. Sıfır-altı yaş arası çocukların % 27 si Bursa Merinos standartlarına göre malnutrisyonludur. Yanlız bunların % 22 si hafif (1°) malnutrisyonludur.

KAYNAKLAR

1. Köksal, O.: Beslenme Sorunları, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Hıfzıssıhha Okulu Yayınlarından, Ankara, 1967.
2. Uzel, A.: Kayseri İlinin Tomarza İlçesi ve Altı Köyünde Beslenme Durumu, Beslenme ve Diyet Dergisi 1: 26, 1972.
3. Köksal, O.: Doğu Karadeniz ve Giresunda Yapılan Beslenme Araştırması ile Tesbit Edilen Basit Guvatr Sorunu, Beslenme ve Diyet Dergisi 1: 15, 1972.
4. Köksal, O.: Güney Doğu Anadolu Bölgesi, Diyarbakır, Mardin Urfa illerinde Beslenme Araştırması, Henüz Yayınlanmamıştır.
5. Boya Göre Arzu edilen Ağırlık Tabloları, Metropolitan Life Insurance Co. New York.
6. Reed, R. B. and Stuart, H. C.: Patterns of Growth in Height and Weight From Birth to Eighteen Years of Age, Pediatrics 24: 904, 1959.
7. Köksal, O., Yılmazsoy, H.: Growth Rates of Children in Bursa in Turkey, Turkish J. Pediatrics 3: 153, 1961.
8. National Academy of Sciences, National Research Council, Recommended Dietary Allowances, Pub. No: 1964, 1968.
9. Fisher, P. and Bender, A.: The Value of Food, Oxford University Press, s.160, 1970.
10. Oral, S.: Okul Öncesi Çocuklarla İlk Okul Çağındaki Çocukların Beslenme Sorunları, Beslenme Sorunları Semineri. Milli Produktivite Merkezi Yayınları 73, s. 165 Ankara, 1970.
11. Neyzi, O. ve Gürson, C. T.: Somatik Gelişme, Besin Simpozyumu, Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu, s. 132 Ankara, 1969.
12. Soyuer, M.: Beslenme Araştırmalarına Göre Türkiyede Beslenme Sorunları ve Bunların Nedenleri. Beslenme Sorunları Semineri, Milli Produktivite Merkezi Yayınları: 73, s. 13, Ankara, 1970.